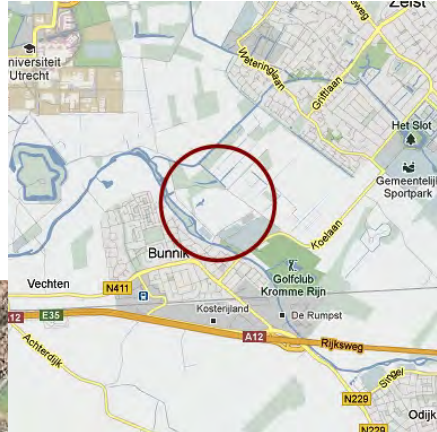

BROEDVOGELINVENTARISATIE VAN HET LANDGOED DE NIËNHOF IN 2002

Andrew Nolten

Het landgoed De Niënhof (190 ha) is gelegen aan de Kromme Rijn bij Bunnik. Vóór de afsluiting van de Rijn, in Wijk bij Duurstede in 1122 door de Utrechtse bisschop Godebald, werd dit gebied van de Kromme Rijn doorsneden door geulen en zij-armen van de Rijn. De Niënhof is gedurende eeuwen gevormd door afgezette rivierklei. De door de rivier ontstane stroomruggen bestaan uit zand. Het is begrijpelijk dat de eerste bebouwing al heeft plaatsgevonden op deze iets hoger gelegen stroomruggen. Het maakt met de Wulperhorst onderdeel uit van het Kromme Rijngebied. In de 15e eeuw wordt door leden van het klooster in Oostbroek een Nieuwe hof gesticht. Het zal niet meer dan een simpel houten optrekje zijn geweest.

De Niënhof opgedeeld in biotopen.

Pas in de 17^e eeuw is er onder beheer van de familie Pestere een landhuis gebouwd en al spoedig werd er een Franse landschapstuin gecreëerd. In de 19^e eeuw werd door Springer, in opdracht van de nazaten van de familie Pestere, een Engelse tuin ontworpen waarin de Franse elementen zijn geïntegreerd. Een coulisselandschap voor de vijver van het nieuwe landhuis moest diepte suggereren, wat het aanzien van de bewoners vergrootte. Mede door de familie De Greef, en voormalige boswachters, is een natuurpark behouden met een grote verscheidenheid aan subbiotopen. Dat heeft de huidige soortenrijkdom onder de vogelbevolking bevorderd.

Gelukkig doet de huidige eigenaar - Het Utrechts Landschap - haar best om deze kostbare erfenis te behouden voor onze toekomstige generaties.

fuut	1	grote bonte specht	4	grauwe vliegenvanger	7
knobbelzwaan	3	kleine bonte specht	1	staartmees	5
Nijlgans	1	boerenzwaluw	2	glanskop	3
bergeend	1	huiszwaluw	4	matkop	5
wilde eend	>12	witte kwikstaart	2	pimpelmees	22
kuifeend	1	winterkoning	48	koolmees	23
sperwer	1	heggemus	19	boomklever	6
buizerd	1	roodborst	11	boomkruiper	17
torenavalk	1	nachtgaal	1	wielewaal	1
fazant	3	zwarte roodstaart	1	gaai	>2
waterhoen	6	merel	>36	ekster	2
meerkoet	7	zanglijster	9	kauw	1
scholekster	1	grote lijster	3	zwarte kraai	6
kievit	1	bosrietzanger	4	spreeuw	14
holendurf	7	kleine karekiet	1	huismus	8
houtduif	17	grasmus	1	vink	17
Turkse tortel	3	tuinfluiter	4	groenling	7
koekoek	1	zwartkop	31	putter	2
bosuil	2	tjiftjaf	31	goudvink	1
ijsvogel	1	fitis	5	appelvink	1
groene specht	1				

Tabel 1 Broedvogels van De Niënhof in 2002 met het aantal territoria.

Diversiteit aan biotopen en vogelsoorten

Hieronder volgt een beschrijving van de verschillende biotopen en bijbehorende vogelsoorten die op De Niënhof voorkomen (zie kaartje).

A Tussen de Grotelaan en de Kromme Rijn ligt het Secretarisbos. Dit voormalig weiland is na de uitgraving van de nevengeul van de Kromme Rijn in 1997 ver-

worden tot een vochtig ondoordringbaar bos. Wilgen- en elzenopslag aangevuld met besdragende struiken vormen de hoofdbestanddelen. De kruidlaag is zeer gevarieerd op plaatsen waar de brandnetel niet domineert. Het is een domein voor typische loofzangers, die hier hun territoria bezetten. Een biotoop voor fitissen, tjiftjaffen, zwartkoppen, tuinfluiters en bosrietzangers, mezen, roodborsten, winterkoningen, lijsterachtigen en vooral vinken. Het zou een ideaal gebied voor de nachtegaal zijn geweest, als er stukken met dichte sleedoorn of meidoorn zouden groeien. Deze struiken staan hier en daar tussen de jonge bomen.

Af en toe komt een nachtegaal op bezoek. De zanglijster heeft een deel van het nachtegalen-repertoire opgenomen in zijn lied.

B De nevengeul en de Kromme Rijn vormen het biotoop van de watervogels, die voldoende nestelgelegenheid aantreffen. Wij vinden er knobbelzwaan, fuut, wilde eenden, agressieve meerkoeten en het schuwe waterhoen en "last but not least" de luidruchtige vissende jeugd. Of deze laatstgenoemden er ook broeden, is niet geconstateerd.

C De riante tuinen van de villa's aan de Grotelaan zijn zeer aantrekkelijk voor zangvogels als roodborst, winterkoning, mezen, zwartkoppen en vinken. Er is veel voedsel te vinden voor vogels van diverse pluimage. De bosstrook er achter is een stiltegebied dat nauwelijks betreden wordt, waar honderden keverorchissen onder de vleugelnootbomen groeien.

D Dit oude, grote bos bestaat uit onder andere eiken en beuken en een aantal exoten, die het aanzien van de landheer moesten vergroten. Er staan treurbeuken en coniferen op het kunstmatig gevormde eiland. Het oude loofbos is een rustgebied voor onder andere reeën maar ook de bosvogels profiteren ervan. De ondergroei is slecht ontwikkeld. Dat houdt in dat vogels in de boomlaag nestelen. Holenbroeders als spechten, boomklevers en -kruipers, holenduiven en bosuil komen hier aan hun trekken. Veel vogels maken gebruik van de dichte klimop om hun nest in te verstoppert.

E Het oude loofbos, met eeuwenoude eiken, beuken en exotische bomen als coniferen en uitheemse linden, en de kapitale rode beuk, is in de lente vervuld van vogelzang. Ik heb daar menig uurtje zitten luisteren. Voor zangvogels en hollenbroeders is dit zeer geschikt. In de eikenlaan zingen enkele paren appelvinken, vooral in de maand april.

F Het eiken-essenbos kenmerkt zich door een weelderige kruidlaag. Er zijn hier veel territoria te vinden van de vogels die eerder in biotoop A genoemd zijn.

G Het oudste eikenbos, geplant in 1877, met beuken en populieren langs de meander, is het biotoop voor de wiewaal, die er tijdens ons onderzoek vertoefde. Een verscheidenheid aan zangers en hollenbroeders vindt hier een broedplek. De snelle roffel van de kleine bonte specht klinkt naast de tragere roffel van de grote bonte specht.

H De grote vijver, die op elk landgoed een wezenlijk onderdeel uitmaakt van het landschap, is ook hier door L. Springer aangelegd. Het is de plaats waar gedurende het hele jaar eenden vertoeven. In de winter komen daar nog eens kuif-, tafeleenden en wintertalingen bij. De kuifeend broedt al jarenlang verderop in de omgeving van de meander. Meestal zie je een zevental juvenielen rondzwemmen. Als ze groter worden, verkassen zij naar de grotere wateren in de omgeving. De ma-

gische ijsvogel broedt soms in de oever van de vijver. Zittend onder een paardenkastanje kun je genieten van de blauwe schicht.

I De grote weide is eigenlijk altijd al te droog geweest voor de weidevogels. De verspreid liggende coulissen, ontworpen door onze grote vaderlandse tuinarchitect Leonard Springer, zijn oases voor vogels. De oude beuken en eiken en de goed ontwikkelde struik- en kruidlaag aan de bosranden bieden schuilplaatsen in overvloed aan roofvogels die er willen nestelen of die er in alle rust hun prooi vangen en verorberen. Menige plukrest vertelt ons van een vogeldrama dat er heeft plaatsgevonden: een snelle dood zonder verdoving. Laat de natuur zijn werk maar doen. Zo'n grote wei naast een bos trekt grote lijsters aan als broedvogel. Zij broeden in het coulissenbos en foerageren in de wei.

Zwartkop vrouw - Jan van der Greef

J Het kwetsbare essenhakhout, dat sinds 2011 aangetast wordt door een schimmel, is het broeddomein van de vele kleine zangvogels, zoals fitis, tjiftjaf, zwartkop, roodborst, mezen, groenling, putter, vink. Wie vogelgeluiden wil leren, kan er terecht. De ligging naast de Bunnikse volkstuintjes van een belendend

perceel is heel gunstig voor het voedselaanbod van de insectenetters. De aanwezige wilgengriënd geeft je de kans om de verschillende broedvogelpopulaties met elkaar te vergelijken. Ons is opgevallen dat de wilgengriënd hier soortenrijker is geweest.

K Gesitueerd tussen het hakhout en de griënd ligt een sparrenbos dat is geplant in de jaren twintig van de vorige eeuw. Het bestaat uit fijnsparren en douglassparren. Dit is de ideale plek voor houtduiven, kraaien en in het verleden een broedende ransuil. Plukresten verraden dat deze sparren ook bezocht worden door roofvogels. Zij verrassen hun onoplettende prooi onder de dekking van de bosranden. Oude kraaiennesten zijn van belang voor roofvogels en ransuilen die er in broeden.

L Pal tegen het hakhout bevond zich in 2002 tijdens onze inventarisatie een ruig gebied met slee- en meidoorn en een goed ontwikkelde kruidlaag. Dit was het geschikte broedbiotop van de grasmus. Op de distels zag je vooral in het najaar wolken met distelvinken (ook wel putters genoemd). De muizenvangers, zoals torenvalk en kerkuil, vonden genoeg prooien. Enkele jaren geleden heeft dit gebied een andere bestemming gekregen: graanakker. In 2011 riep hier een kwartel, maar de muizenvangers zijn verdwenen als broedvogel.

M De geasfalteerde weg, de verbindingsweg tussen de Sportlaan en de Grote laan, is vanwege de als hakhout beheerde slootkanten zeer geschikt voor broedende kleine zangvogels en lijsterachtigen, zoals zanglijster en merel. Er is voldoende voedsel aanwezig voor insecten- en zaadeters. De begroeiing bestaat uit besdragende heesters, zoals meidoorn, sleedoorn, vlier, Gelderse roos en wilde roos, en windbloeiërs, zoals hazelaar. Het hakhout van deze laatste wordt gebruikt voor het maken van onder andere houtskool. Hier broeden in gunstige jaren bosrietzangers.

Enorme soortenrijkdom

Het totaal aantal broedvogelterritoria is 540 voor 61 verschillende soorten. Er is geteld volgens de methode van de broedvogelkartering van SOVON. Hoofdteller was Andrew Nolten, medeteller Wim Bosman. Jos de Vries heeft de telling op 17 juni tijdens mijn vakantie gedaan. Leo van Gemert heeft begin juli 2002 een kwartel in het gebied horen roepen. Deze vogel is ook in 2011 door mij gehoord in een akker. Er is geteld op 14, 16 en 27 maart, 17 en 18 april, 1, 15 en 27 mei en 17 juni 2002 door leden van de Vogelwacht Utrecht.

De Niënhof wordt gevormd door een grote verscheidenheid aan kleine biotoopjes, waardoor de soortenrijkdom aan vogels groot is. Het is de moeite waard deze erfenis te koesteren.

Volgend jaar hoopt Andrew Nolten de Niënhof weer te inventariseren. Die resultaten kunnen dan vergeleken worden met die van 2002.